

УДК 725.57

Л.Р.Гнатюк,
к. арх., доцент ККТДН. Ярмоленко,
студентка 6 го курсу Національного авіаційного університету, м.Київ

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА ДИТЯЧИХ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація: стаття присвячена дослідженню аспектів гармонійного формотворення середовища дитячих дошкільних закладів. Дослідження проведено на сучасних зразках. На основі проведеного аналізу виявлено основні елементи формування сучасного середовища дитячих дошкільних закладів.

Ключові слова: дитячі дошкільні заклади, прийоми, засоби, формотворення, дизайн середовища.

Актуальність дослідження. Нові соціально-економічні умови привнесли ряд змін до типологічного ряду дитячих дошкільних закладів (ДДЗ). Різноманітність видів ДДЗ класифікується за виду власності, джерелам фінансування, по переліку освітніх послуг, по режиму роботи, за способом розміщення в міській структурі.

Гостра потреба в масовому охопленні дітей послугами дошкільної освіти - зумовлена загальною інформатизацією суспільства, зростанням освітнього потенціалу населення, орієнтованого на збільшення обсягу знань сучасної людини. Дошкільний вік є першим і одним з найважливіших періодів у становленні індивідуально-особистісних якостей формування фундаментальних знань, умінь, навичок, здібностей людини – тих основ, розвиток яких триває протягом усього періоду людського життя.

Зараз, незважаючи на те, що тенденції розвитку суспільства, культури, освіти змінюються, будівлі ДДЗ продовжують проектуватися і реконструюватися «по старинці». У зв'язку з цим актуальності набирає проблема оцінки якості архітектурного середовища для дошкільної освіти, де зростання соціальних вимог, удосконалення навчально-виховного процесу і динаміка розвитку науково-технічних розробок залишаються неврахованими.

У зв'язку з цим актуальним стає прогнозування та розвиток комплексної моделі будівлі ДДЗ в рамках відповідності функціонально-планувальної гнучкості, конструктивної раціональності, індивідуальності та оригінальності архітектурного вигляду, з урахуванням сучасних вимог до дизайну середовища для дошкільної освіти, розвитку його в майбутньому

Огляд літератури. Планувальні та об'ємно-просторові параметри архітектури будівель не відповідають «сучасній системі вітчизняного дошкільної освіти, яка будується на принципах динамізму, варіативності організаційних форм, гнучкого реагування на потреби суспільства і особистості» [1], що особливо ускладнює впровадження перспективних освітніх методик та виховних програм.

Будівля ДДЗ – це основне місце, де дитина отримує досвід широкого емоційно-практичної взаємодії з навколишнім світом (предметами, їх формою і кольором) [2, с.3]. Динаміка розвитку суспільства і вдосконалення дошкільної освіти визначили, активну роль залучення архітектури в навчально-виховний процес, що, в свою чергу, веде до ускладнення функціонального складу приміщень ДНЗ, створення і розвитку нових соціальних можливостей і послуг.

За словами Н. Гришаєва моделювання соціокультурної просторового середовища ДДЗ має ґрунтуватися на «свободі вибору занять і захоплень. Діти вільно мають вільно переміщуватися по всій території центру, яка розділена на певні простори: бібліотека – місце інтелектуальних занять, «Зимовий сад» - місце релаксації і екологічних занять, «будівельний майданчик», театр, майстерня музеї, тренажерний зал, «лялькова кімната» і т.д.» [3], що призводить до усвідомлення нового значення будівлі ДДЗ – як освітнього центру, володіє розширеним складом функцій, орієнтованих на роботу з дітьми дошкільного віку.

Мета публікації полягає у виявленні формотворчих елементів, прийомів і засобів організації середовища сучасних дошкільних освітніх установ.

Основна частина. Модернізації в сфері освіти, соціальні зміни, значимість освоєння зростаючого інформаційного потоку визначили сучасні вимоги до розвитку мережі архітектури будівель ДДЗ, а саме: зростання числа функцій в ДДЗ, необхідних для всебічного гармонійного розвитку дитини, сімейного відпочинку, надання кваліфікованої допомоги батькам при вихованні дітей; підвищенню естетичних архітектурних та дизайнерських якостей будівель ДДЗ, визначення групи композиційних прийомів і засобів, що сприяють підтримці позитивного емоційного стану вихованців.

Середовище будівель ДДЗ не відповідає сучасній моделі дошкільної освіти, яка ґрунтується на особистісно-орієнтованому підході виховання, не враховує основні потреби в емоційному розвитку дитини, не сприяє підтримці стану психологічної задоволеності на різних етапах онтогенезу, тоді як прояв пізнавальної активності у дітей різних вікових груп знаходиться в прямій залежності від яскравості отриманих вражень.

90% інформації дитина отримує через зір – дитяче сприйняття є основним механізмом в отриманні перших знань про предмет і середовищі його оточення.

Властива дітям підвищена активність і емоційність пояснює потреби дитячої психіки в постійному пошуку зорової інформації. В цьому випадку виявлення естетичних параметрів архітектурного середовища – відмітних знаків оцінного характеру, відповідно до психофізіологічними потребами вихованців, сприятиме формуванню сучасного вигляду будівлі ДДЗ.

Сучасні відносини між дітьми, засновані на свободі вибору та свободі пересування, зумовлюють необхідність перегляду специфіки організації «закритої» планувальної структури. Потреба в різнобічному розвитку обумовлює наявність різноманітних занять та ігор в тематичних зонах. Розміщення і використання спеціалізованого устаткування і матеріалу в групових осередках часто дублює їх склад в інших групах, а також веде до захарачення приміщень по периметру. Експериментальні дослідження, проведені Г.В. Глушкова та С.І. Мусенка, визначили незатребуваний характер використання деяких тематичних зон, до яких слід віднести «музичний, фізкультурний, природний, книжковий куточки та театралізовану зону, які номінально існують, але, незважаючи на це, не використовуються дітьми у самостійній змістовній формі» [4].

Вплив нових методів виховання, впровадження сучасних методик і програм зумовили перегляд функціонального складу приміщень, їх логічних зв'язків, підвищення естетичних параметрів середовища для дошкільної освіти. Естетична оцінка сучасного середовища, передбачає зростання критеріїв якості інформаційного поля в рамках розвитку його як системи елементів, що відповідають сучасним візуальним потребам дітей, що сприяють гармонійному розвитку, підтримують їх стан творчої рефлексії. Естетична цінність середовища дошкільної освіти визначається властивостями її компонентів, здатних викликати позитивну реакцію зорову у вихованців шляхом залучення уваги, інтересу, творчого мислення і уяви. Для виявлення естетико-інформаційних носіїв необхідно розглядати параметри як внутрішнього середовища будівель для дошкільного виховання, так і параметри середовища зовнішньої – прогулянкового ділянки навколо будівлі.

Для підвищення естетичних параметрів зовнішнього і внутрішнього середовища ДДЗ, а також самої архітектури обсягу необхідно розглянути ряд можливостей в наступних аспектах життєдіяльності суспільства: екологічному, функціональному, гігієнічному, психофізіологічному.

Застосування «зеленої» покрівлі у будинку сприяє створенню приємного зовнішнього вигляду в житловому середовищі мікрорайону при огляді з верхніх поверхів, забезпечує комфортні умови шляхом збереження температурного та вологого режимів внутрішнього простору приміщень ДНЗ, захищаючи від

агресивного впливу погодних умов (перегріву в літній час, промерзання - взимку) (табл. 1).

Якісні перетворення території ДДЗ бажано проводити шляхом: збільшення прогулянкових зон, організація яких може бути вирішена частково в обсязі будівлі (веранди, тераси); індивідуального підбору рослин і дерев, їх поєднань; впровадження сучасних ландшафтних прийомів; якісного підбору різних видів покриттів ігрових майданчиків, спортивної зони, тротуарів з метою поліпшення мікрокліматичних параметрів прогулянкового ділянки. Використання різних кольорних і геометричних сполучень покриттів: тротуарної плитки, бруківки, еластичних покриттів (плит, плиток, матів, сегментів), піску, гравію – вносить різноманітність в архітектурне середовище, може виступати сильним графічним засобом для позначення візуальних кордонів, підвищують увагу у дітей.

Таблиця № 1

В рамках оптимізації функціонально-планувальної структури архітектурного середовища для дошкільної освіти необхідно забезпечити гнучкість та мобільність, функціональну універсальність та просторову варіативність, вікову диференціацію і регульовану автономність планувальної структури ДДЗ. Наведений ряд напрямків вдосконалення середовища дитячих дошкільних закладів може бути реалізований при використанні наступних прийомів.

Прийом формування "екологічного середовища" заснований на використанні ряду засобів, вживаних в архітектурно-будівельній екології, з урахуванням кліматичних особливостей регіону. А саме: передбачає активне використання засобів формування локальних екосистем: теплоприймачів (сонячний колектор, фотоелектричні модулі), накопичувачів дощової води;

конструктивних рішень щодо забезпечення повітрообміну об'ємно-просторового каркаса (наявність "вентильованої" покрівлі, фасаду). У цьому ряду передбачається також активне включення форм живої природи - використання "зелених" покрівель, живоплотів. Доцільно також застосування відповідних архітектурних деталей: захисних козирків, ґрат, світлонепроникних поверхонь, захисних конструкцій, перешкод, віконних блоків, оснащених вбудованими системами вентиляції та енергозбереження (табл. 2).

Таблиця №2

Приєм організації просторів різних ступенів ізоляції реалізується в спальних приміщеннях ДДЗ для забезпечення візуальної ізоляції на час сну. Планувальна організація приміщень в даному випадку передбачає просторове ділення на невеликі візуально ізольовані простори. Це дозволяє за допомогою планувальних засобів організувати індивідуальне місце дошкільника і сприяти вихованню такої якості як звичка до порядку (табл. 3).

Таблиця №3

Приєм функціональної універсальності і просторової варіативності – сезонні зміни і погодні умови дозволяють досягти ефективнішого використання

як окремих елементів території ДДЗ так і інтер'єрного простору. Пропонується сезонне перепрофілювання відкритих функціональних зон: амфітеатр, призначений в літній час для мультимедіа інформації на відкритому повітрі, проведення свят і заходів, театральних виступів дітей. У зимову пору року відкритий майданчик перетвориться в каток. Інтер'єр ігрової кімнати легко змінитися на навчальну чи обідню залу через трансформування простору за допомогою меблів та обладнання. Головне завдання перетворити дитячий заклад на неповторний розвиваючий атракціон (табл. 4).

Таблиця №4

Приєм сценарності можна характеризувати розробкою шляхів руху, з продуманою зміною сприйняття "картин", як навколишнього простору, так і архітектури будівлі ДДЗ. Ефект може бути досягнутий за допомогою створення пульсуючих просторів (закритих і відкритих комунікаційних просторів, до того ж диференційованих за розміром залежно від призначення). Це може сприяти подоланню монотонності комунікацій у будівлі і шляхів пересування на ділянці (табл. 5).

Таблиця №5

Тематичний прийом характеризується оформленням середовища згідно з певною тематикою мультиплікаційною, кінематографічною, літературною за

мотивами оповідань і національних казок і так далі. Цей прийом може бути орієнтований і застосований в композиції, що сприймається при русі і заснована на "режисерському" задумі (табл. 6).

Таблиця № 6

Прийом сезонних і добових змін реалізується шляхом використання в інтер'єрі гри світла і тіні за рахунок використання різних оздоблювальних матеріалів (матових, прозорих і напівпрозорих) і пластики фасадів будівлі ДДЗ. Цей прийом дозволяє значно збагатити інтер'єр та екстер'єр садочка впродовж світлового дня і змінити вигляд відповідно до сезону (табл. 7).

Таблиця № 7

Висновки. Підводячи підсумки, можна зазначити, що архітектурне середовище будівель ДДЗ знаходиться в нерозривному залежності від змін, що відбуваються в різних сферах діяльності суспільства (соціальної, наукової, економічної і т.д.). Процес оновлення та вдосконалення системи дошкільної освіти, а також соціальні та науково-технічні зміни тягнуть за собою швидке моральне і функціональне старіння будівель з жорсткою планувальною

структурою. Переосмислення підходів до формування середовища для дошкільної освіти зумовлює вдосконалення і подальший розвиток архітектури та дизайну середовища ДДЗ. Закріплення і трансляція цих змін дозволяє реалізувати ідею створення гнучкого сучасного середовища для дошкільної освіти, відповідної організаційно-функціональним і психолого-педагогічним настановам вдосконалюється навчально-виховного процесу.

Список літератури:

1. Современные образовательные программы для дошкольных учреждений / Под ред. Ерофеевой Т.И. – М.: Академия, 1999. – 344с.
2. Кирьянова Р.А. Проектирование предметно-развивающей среды в дошкольном образовательном учреждении компенсирующего вида: Пособие для логопедов и воспитателей. Мастер-класс для логопеда / Р.А. Кирьянова. – СПб.: КАРО, 2007. – 64 с. (Серия «Мастер-класс логопеда»).
3. Гришаева Н. Детский сад нового типа. Социальные проблемы дошкольного образования. Завтра начинается сегодня [Электронный ресурс] / О. Гришаева // Дошкольное образование. – 2002. – №18. – Режим доступа: <http://dob.1september.ru/2002/18/14.htm>
4. Глушкова Г.В., Мусенко, С.И. Что мешает сделать предметную среду группового помещения для детей старшего дошкольного возраста действительно развивающей [Электронный ресурс] / Глушкова Г.В., Мусенко С.И. – Режим доступа: <http://www.infant-school.ru/igra/glushk.htm>

Аннотация

Статья посвящена исследованию аспектов гармоничного формообразования среды детских дошкольных учреждений. Исследование проведено на современных образцах. На основе проведенного анализа выявлены основные элементы формирования современной среды детских дошкольных учреждений.

Ключевые слова: детские дошкольные учреждения, приемы, средства, формообразования, дизайн среды.

Abstract

The article is dedicated to research aspects of shaping a harmonious environment kindergartens. Research conducted on modern samples. From the above analysis identifies the main elements forming the modern environment of childcare facilities.

Keywords: childcare institutions, techniques, tools, shaping, design environment.